

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 18 november 2009

Mål nr

B 1130-07

KLAGANDE

1. ND

Ombud och offentlig försvarare: Advokat JE

2. PL

Ombud och offentlig försvarare: Advokat BS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Bestickning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2007-02-15 i mål B 694-06

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom ogillar Högsta domstolen åtalet mot ND och befriar honom från skyldigheterna att återbetala försvararkostnaderna vid hovrätten och att utge avgift till brottsofferfonden.

Med ändring av hovrättens dom ogillar Högsta domstolen åtalet mot PL och det mot honom framställda yrkandet om förverkande samt befriar honom från skyldighet att återbetala försvararkostnaderna vid hovrätten och att utge avgift till brottsofferfonden.

För försvaret av ND i Högsta domstolen tillerkänns JE ersättning av allmänna medel med tiotusenåttahundratio (10 810) kr, avseende arbete. Denna kostnad ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 2 162 kr.

För försvaret av PL i Högsta domstolen tillerkänns BS ersättning av allmänna medel med fyrtyotusenfemhundratrettioåtta (40 538) kr, avseende arbete. Denna kostnad ska stanna på staten. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 8 108 kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

ND har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet.

PL har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet och yrkandet om förverkande.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

Högsta domstolen har inhämtat yttrande från Sveriges Advokatsamfund i målet.

DOMSKÄL

SD och hans son ND, som tidigare var verkställande direktör respektive vice verkställande direktör i Vin-Trägårdh AB, åtalades jämte andra för bestickning av personal vid Systembolaget AB. Under utredningen biträdades ND av PL och en hos denne anställd biträdande jurist. Då åtal väcktes begärde SD och ND att PL skulle förordnas till offentlig försvarare för dem båda. Efter ett påpekande av en åklagare att de kunde ha motstridiga intressen förordnades PL till offentlig försvarare för SD medan en annan advokat förordnades till offentlig försvarare för ND.

ND har åtalats för att han överlämnat en muta eller otillbörlig belöning i form av en vinkyl med ett marknadsvärde om 23 715 kr till PL i dennes tjänsteutövning som offentlig försvarare för SD. PL har åtalats för att han i sin tjänsteutövning tagit emot den nämnda förmånen.

Den som till någon som utövar ett uppdrag som är reglerat i författning lämnar en muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen döms enligt 17 kap. 7 § brottsbalken, jämförd med 20 kap. 2 § andra stycket 2 samma balk, för bestickning. Mottagaren döms enligt 20 kap. 2 § för mutbrott. Att förmånen lämnas till gagn för annan än givaren utesluter inte ansvar. Med uttrycket annan otillbörlig belöning än muta avses att markera att den otillåtna förmånen inte behöver syfta till att mottagaren skall göra sig

skyldig till en pliktstridig handling; den otillbörliga belöningen får inte heller lämnas för ett pliktenligt handlande, t.ex. ett väl utfört arbete.

Bestämmelsen avser sålunda att hindra blotta uppkomsten av misstankar att sådana uppdragstagare låter sig påverka av förmåner av olika slag, något som kan rubba förtroendet för den verksamhet de utövar, och bidrar sålunda till skyddet av den författningsreglerade tjänstens integritet.

En offentlig försvarare förordnas av det allmänna, som också utbetalar ersättning. Uppdraget som offentlig försvarare är författningsreglerat bl.a. i 21 kap. rättegångsbalken, och en offentlig försvarare omfattas alltså av regeln i 20 kap. 2 § andra stycket 2 brottsbalken. Uppdraget innefattar emellertid inte myndighetsutövning. Det förhållandet, liksom det att den offentlige försvararen från advokatetisk synpunkt har den misstänkte eller tilltalade som huvudman – vilken enligt gängse uppfattning inte kan besticka sin egen uppdragstagare (jfr Cars, Mutbrott, bestickning och korruptiv marknadsföring, 2 uppl. 2001, s. 23) – medför att utrymmet för att anse en belöning till offentlig försvarare från hans klient eller dennes närstående utgöra bestickning, och dess mottagande mutbrott, är mera begränsat. Det är emellertid inte obefintligt. Om den misstänkte skänker sin offentlige försvarare en dyrbar gåva, skulle detta kunna syfta till – eller uppfattas syfta till – att åstadkomma att den offentlige försvararen prioriterar uppdraget för hans räkning genom att lägga ned särskilda ansträngningar på just det uppdraget. På samma sätt som om fråga hade varit om en gåva från en patient till en läkare i allmän eller enskild tjänst (jfr t.ex. rättsfallet NJA 1985 s. 477) måste detta beroende på omständigheterna kunna betraktas som bestickning och mottagandet av en sådan gåva som mutbrott.

För att en förmån skall kunna utgöra bestickning eller mutbrott krävs att den har lämnats respektive mottagits för uppdragstagarens tjänsteutövning. Sambandet mellan lämnandet eller mottagandet av förmånen och mottagarens tjänsteutövning behöver bara bestå i att givaren (eller den som givaren avser att gagna; här nedan kallas de gemensamt givaren) och mottagaren har, har haft eller kan antas få kontakt med varandra i tjänsten. Åklagaren behöver inte visa att förmånen har koppling till någon viss tjänsteåtgärd eller har syftat till, föranlett eller utgjort ersättning för en oriktig eller för givaren gynnande åtgärd. Ett samband med tjänsteutövningen anses därför i allmänhet finnas så snart mottagaren har någon möjlighet till påverkan eller inflytande i något avseende som berör givaren. (Se t.ex. SOU 1974:37 s. 142 f., Holmqvist m.fl., Brottsbalken. En kommentar, s. 20:39 ff. och Cars, a.a. s. 43 ff. samt rättsfallet NJA 2008 s. 705.)

Även om ett tjänstesamband anses föreligga mellan givaren och mottagaren av en förmån kan ansvar emellertid vara uteslutet, om det finns något annat samband mellan dem som inte är kopplat till någon tjänst, såsom att det föreligger ett vänskapsförhållande, och förmånen uteslutande eller i allt väsentligt har sin grund i detta samband (a. bet. s. 143).

Av utredningen i förevarande mål framgår att ND och PL med familjer varit vänner och från tid till annan umgåtts under flera år före det att vinkylen överlämnades och att de också utväxlat presenter som oftast varit av mindre värde; PLs familj har dock till NDs år 2002 överlämnat bl.a. en barnvagn, en barnstol och barnkläder samt år 2004 en eljeep för barn, tillsammans värda omkring 15 000 kr. Vidare framgår det att PL vid flera tillfällen sedan augusti 2002 frågat ND om möjligheten att köpa en begagnad vinkyl; frågan

hade alltså varit aktuell mellan dem långt innan PL biträdde SD och ND.

En samlad bedömning av förhållandena ger mot nu angiven bakgrund vid handen att förmänen måste anses given uteslutande eller i allt väsentligt inom ramen för vänskapsrelationen mellan familjerna D och L och sålunda inte för PLs utövning av uppdraget som offentlig försvarare för SD.

Åtalen skall följaktligen ogillas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Leif Thorsson (referent), Severin Blomstrand, Torgny Håstad och Anna Skarhed
Föredragande revisionssekreterare: Aneta Blåder